

การจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
ANCIENT CONSERVATION MANAGEMENT OF CHETIYARAM TEMPLE MUEANG
DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

^[1]พระปลัดปัญญา อุตตมวิโส PraPalad Panya Utamawangso

^[2]พระครูวิสุทธธานันทคุณ Phrakhru Wisutthanantakhun

^[3]พระมหากังวาล ธีรธมโม Phramaha Kangwal Dhiradhammo

^[1] ^[2] ^[3]วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ratchaburi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: Udomwongsiri269@gmail.com

Article Received: August 11, 2023. Revised: December 20, 2023. Accepted: December 20, 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และ 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยในส่วนของ การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนามจากประชาชน (อายุ 18 ปีขึ้นไป) อาศัยอยู่ที่บ้านเจดีย์หัก หมู่ที่ 3 ตำบลเจดีย์หัก อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี จำนวน 357 คน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และในส่วนของ การวิจัยเชิงคุณภาพมีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เป็น เครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วย เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดการ อนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.18 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การให้ความรู้ในการอนุรักษ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุแก่ประชาชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.2 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุกับหน่วยงานราชการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ พบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้านซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี พบว่า บุคลากรในชุมชนขาดความเข้าใจความรู้และหลักการอนุรักษ์ดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุของวัด ขาด บุคลากรที่เข้ามาดูแลรักษาทำความสะอาด กำจัดวัชพืชและขยะในแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ พระสงฆ์ที่ สอนในโรงเรียนไม่ได้ปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นจิตสาธารณะในการอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุให้แก่ นักเรียน ขาดความร่วมมือกันกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการป้องกันผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมที่จะเกิด ขึ้นกับแหล่งโบราณสถาน และข้อเสนอแนะต่อการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง

จังหวัดราชบุรี พบว่า ควรจัดให้มีการอบรมด้านการอนุรักษ์แก่พระสงฆ์และคนในชุมชนในพื้นที่แหล่งโบราณสถาน มอบหมายหรือจัดคนดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุดำเนินการเผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์ในเทศกาลต่างๆ ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ให้นักเรียนในสถานศึกษาให้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แก่ประชาชนผ่านทางวิทยุชุมชนและสร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของโบราณสถานโบราณวัตถุที่มีอยู่ภายในวัด สร้างความร่วมมือกันระหว่างชุมชน ภาครัฐ และเอกชน มีการสนับสนุนงบประมาณที่จำเป็นในการบูรณะ

คำสำคัญ: การจัดการ, การอนุรักษ์โบราณสถาน, วัดเจติยาราม

ABSTRACT

The objectives of research paper were 1) to study satisfaction with ancient conservation management of Chetiaram Temple Mueang District, Ratchaburi Province 2) to study compare's satisfaction with ancient conservation management of Chetiaram Temple Mueang District, Ratchaburi Province classify by personal factors of respondents 3) to study the problem obstacles and suggestion of development satisfaction with ancient conservation management of Chetiaram Temple Mueang District, Ratchaburi Province classify by personal factors. The research methodology was the mixed method research that the quantitative research used the questionnaire as the tool to collect the data in the field study from people (18 years old or older) residing at Ban Chedi Hak, Village No.3, Chedi Hak Sub-district, Mueang District, Ratchaburi Province, totaling 357 people. The statistics were used for the data analysis through frequency percentage mean sigma and qualitative research had the documentary analysis and interview as the tool to collect the data in the field study from 9 key informants and analyzed the data through the content analysis technique. The findings of this research were as following: 1). Public opinion with ancient conservation management of Chetiaram Temple Mueang District, Ratchaburi Province overall was found in high level with average at mean of 4.18 when considering the aspect found that the aspects that has the most providing knowledge on the preservation of ancient sites antiques to the public at mean of 4.22 the aspects with the lowest all aspect the aspects that cooperation in the preservation of ancient sites antiques and government agencies at mean of 4.11. 2) Compare's satisfaction with ancient conservation management of Chetiaram Temple Mueang District, Ratchaburi Province classified by gender age educational background and occupation found that there were no differences in all aspects which rejects the hypothesis and people with different levels of education had different opinions at the statistical significance level of 0.05. 3) The problems and obstacles to the ancient conservation management of Chetiaram Temple Mueang District, Ratchaburi Province as following: community personnel lack understanding, knowledge and principles of conservation and maintenance of ancient sites, antiques of the temple. Lack of personnel who come to maintain and clean eliminate weeds and rubbish in ancient and ancient sites. The monks who teach in the school do not instill public awareness in the preservation of ancient sites among their students. Lack of cooperation with government

and private agencies in preventing environmental impacts that will occur on ancient sites and suggestions for the conservation management of the ancient sites of Chetiaram Temple, Muang District, Ratchaburi Province, found that conservation training should be provided to monks and people in the community in the area of the ancient sites. Assign or organize people to maintain the historic sites. Antiquities disseminate conservation knowledge in various festivals, instill conservation awareness among students in educational institutions, provide conservation information to the public via community radio, and create understanding of the importance of ancient sites. Ancient artifacts inside the temple Create cooperation between the community, the public and private sectors, have the necessary budget support for the restoration.

Keywords: Management, Ancient Conservation, Chetiaram Temple.

บทนำ

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชนชาติไทยรับเข้ามาจากดินแดนต้นกำเนิด คือประเทศอินเดียตอนกลาง ตามข้อสันนิษฐานในยุคเถรวาท นับแต่ช่วงเวลาพระเจ้าอโศกมหาราชทรงอุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ ๓ ได้ทรงส่งสมณทูตออกไปเผยแผ่โดยคณะพระสมณทูตสายหนึ่ง มีพระโสณเถระและพระอุตตรเถระเป็นประธาน ได้เดินทางมาเผยแผ่ในแคว้นสุวรรณภูมิ หลักฐานที่พบในเมืองไทยชุดค้นพบที่จังหวัดนครปฐม คือ ศิลารูปธรรมจักรกับกวางหมอบ แทนสถูป อันเป็นสิ่งเคารพบูชาเหมือนกับสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชที่พระพุทธรูปได้เข้ามาตั้งมั่นรากฐาน จึงถือได้ว่าเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของการริเริ่มสร้างโบราณวัตถุขึ้นมาให้เห็นกันจนถึงปัจจุบัน เรื่องของการเผยแผ่พระพุทธรูป จะนับแต่ภาคภูมิเฉพาะในแก่นคำสอนอันดีเลิศของพระพุทธรูปเพียงเท่านั้นไม่ได้ จะต้องมีการปรับปรุงวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธรูป โดยอาจจะอาศัยศิลปวัตถุเข้ามาช่วยเหลือบ้าง เพื่อให้กระแสน้ำแห่งพุทธธรรมแผ่กว้างไปในใจของชาวโลก ช่วยดับไฟกิเลสที่เราร้อนและนำสันติสุขกลับคืนมาสู่โลก ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจของทุกคนทุกฝ่ายโดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำของพระพุทธรูปและชาวพุทธ จักต้องตระหนักในภารกิจอันยิ่งใหญ่ (พระมหาเสถียร ถาวรธมโม, 2555) ดังพุทธโอวาทที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงแสดงธรรมให้ดังงามในเบื้องต้น ให้ดังงามในท่ามกลาง ให้ดังงามในที่สุดลงรอบ จงประกาศพรหมจรรย์ให้เป็นไปพร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง สัตว์โลกทั้งหลายที่เป็นผู้มีธุลีในดวงตาน้อย ผู้จักอาจรู้ทั่วถึงธรรมนั้นมีอยู่ เขาเหล่านั้นย่อมเสื่อมจากคุณที่พึงได้พึงเห็น เพราะเหตุที่ไม่ได้ฟังธรรม ... ภิกษุทั้งหลาย แม้เราเองก็จักไปสู่ตำบลอรุเวลาเสนาณิคม เพื่อแสดงธรรมเหมือนกัน (วิ.ม. (ไทย) 4/32/33)

ปัจจุบันการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองสำคัญอย่างยิ่งที่ควรคำนึงถึงคือหลักการในการพัฒนาโดยไม่ต้องทำลายและต้องพยายามที่จะรักษาคุณภาพระหว่างการพัฒนาให้ละเอียดไม่เอาใจใส่หรือมลพิษในอากาศหรือสาเหตุอื่นๆ อีกมากมายโดยเฉพาะการพิจารณาอย่างรอบคอบในเรื่องการรื้อทำลายเพราะสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อมีการพัฒนาแผนใหม่หนทางหนึ่งในการอนุรักษ์ให้ได้ผลนั้นคือการดัดแปลงนำเอาสถาปัตยกรรมต่างๆ และโบราณสถานนำมาใช้ในลักษณะการดำเนินการอย่างใหม่ที่ดีขึ้นกว่าเดิมและเกิดความสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบันแต่กิจการดังกล่าวจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อสามารถรักษาหลักการของการอนุรักษ์ไว้ได้คือผลของการดัดแปลงจะต้องยังคงไว้ ซึ่งลักษณะส่วนใหญ่และรายละเอียดส่วนสำคัญของการ

สถาปัตยกรรมหรือโบราณสถานนั้นเช่นเดียวกับคองไวซึ่งคุณค่าทางสถาปัตยกรรมศิลปกรรมคองไวซึ่งคุณค่าทางประวัติศาสตร์โบราณคดี (วีรวุฒิ โอตระกูล, 2550)

วัดเจติยาราม ไม่ปรากฏว่าสร้างมาแต่สมัยใด พ.ศ. ใด แต่มีเขียนไว้ในประวัติในหนังสือ “เรื่องเมืองราชบุรี” มีข้อความเกี่ยวกับวัดเจติยหักนี้ไว้ว่า “เป็นวัดหน้าเมือง หรือหน้าด่าน” เมืองราชบุรีแนวของพระเจติย มีพระเจติย 2 องค์ อยู่ตรงหน้าเมือง และแนวของพระเจติย 2 องค์นี้ ตรงกับพระเจติย 2 องค์ ที่อยู่บริเวณวัดเจติยหักซึ่งชื่อวัดเดิมว่า “วัดบรมธาตุ” ต่อมาภายหลังภาษาเรียกชื่อนี้ได้เพี้ยนไป ประชาชนทั่วไปในขณะนั้น มักเรียกวัดนี้ว่า “วัดบ้านธาตุ” “วัดบ้านทาส” บ้าง เพราะคนในบ้านหมู่ที่ 3 นี้ พูดเป็นภาษาพายัพ (ภาษาเหนือปัจจุบัน) สาเหตุที่วัดนี้ได้ชื่อว่า “วัดบรมธาตุ” นั้น เพราะมีวัดอยู่ในตัวเมือง อีกวัดหนึ่ง (วัดในพระราชวัง ขณะนั้น) มีชื่อว่า “วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ” (วัดมหาธาตุวรวิหารในปัจจุบัน) วัดนี้ก็เช่นเดียวกัน ประชาชนมักเรียกเพี้ยนไปว่า “วัดหน้าพระธาตุ” บ้าง “วัดหน้าประธาตุ” บ้าง ต่อมาวัดนี้ได้สถาปนาขึ้นเป็นพระอารามหลวง มีชื่อวัดเป็นทางการว่า “วัดมหาธาตุวรวิหาร” ในปัจจุบัน วัดมหาธาตุกับวัดเจติยหัก ได้สร้างขึ้นพร้อมกันหรือระยะใกล้เคียงกัน คือ ทั้ง 2 วัดนี้ ได้จัดสร้างประมาณ พ.ศ. 1221 ตามที่มีจารึกอยู่ที่หน้าประตูทางขึ้นพระพุทธรูปรางค์วัดมหาธาตุนี้มีประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งให้ดูที่บัวหงายพระอุโบสถวัดมหาธาตุกับอุโบสถ (หลังเก่าเดิม) แนวยาวตามตัวพระอุโบสถจะมีรูปร่างสำเภา (เรือสำเภา) ทั้ง 2 วัด สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นอุโบสถอาคารไม้ทั้งหลังและมีมุขหน้า – หลัง ในปัจจุบันพระอุโบสถวัดมหาธาตุ มีปรากฏให้เห็นแต่มุขด้านหน้าเท่านั้น ส่วนที่วัดเจติยหักนั้นก็มีมุขทั้งด้านหน้าและหลัง ส่วนการก่ออิฐถือปูน รูปทรงสำเภาที่น่าจะทำได้ทำขึ้นในภายหลัง เพราะว่าอุโบสถทั้ง 2 วัดนี้ เป็นเสาไม้ ก่ออิฐ ถือปูน ทับในภายหลัง พระเดชพระคุณพระครูบดินทร์รัตนาคาร (หลวงพ่อลอย ล้ำเลิศหล้า) ท่านได้รับกรุณาเล่าว่า เมื่อ พ.ศ. 2480 ประมาณปลายเดือนเมษายน หรือต้นเดือนพฤษภาคม ท่านเลี้ยงวัวอยู่ที่ทุ่งนา ได้ยินเสียงครืนใหญ่ ท่านก็วิ่งตามเสียงมาดูก็เห็นยอดพระเจติยหักโค่นลงมา (เจติยองค์นอก) ท่านรู้ท่านนั้นก็กลับไปดูวัวของท่านต่อ โดยไม่สนใจอะไรอีกต่อไป หลังจากนั้นสองวัน ได้มีผู้ไปพบพระพุทธรูปบูชาบ้าง พระเครื่องรางของขลังบ้าง จึงเกิดคำใหม่ขึ้นมาในวงการนักนิยมสะสมพระเครื่องว่า “พระกรูวัดเจติยหัก” พระกรูวัดนี้ตั้งมากนิยมเข้ากันราคาแพงๆ คนในหมู่ 3 บ้านธาตุที่เก็บได้พระบูชาเท่าที่พอจำได้คือ นายคุณ ศิริพล และนายเพลง ทักษิณ คนในหมู่บ้านไม่มีใครค่อยจะสนใจกันมากนัก นี่จึงเป็นที่มาของคำว่า “วัดเจติยหัก” (ชุมชนคนคุณธรรม, 2565)

จังหวัดราชบุรี เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ทางการการติดต่อการค้าและการซื้อขายจึงได้มีการสร้างโบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปวัตถุอย่างมากมายไ้ตามวัดต่างๆ เพื่อไว้เป็นอนุสรณ์และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจแก่ประชาชนในท้องถิ่นตลอดจนถึงพื้นที่ใกล้เคียงโดยอาศัยพระสงฆ์ที่อยู่ในวัดเป็นผู้ให้การดูแลรักษาให้คงอยู่ไว้สืบไปและจะยังประโยชน์ต่อการสืบต่ออายุของโบราณสถาน โดยในปัจจุบันได้มีแนวคิดว่าการอนุรักษ์โบราณสถานจะต้องมีการพัฒนาควบคู่กันไปด้วย การอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานจึงได้แก่ การดำเนินการใดๆ ก็ตามเพื่อให้คงไว้ซึ่งคุณค่าของโบราณสถานในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เป็นประจักษ์พยานแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติ รักษาส่วนที่ได้รับสืบทอดมาไม่ให้สูญหายไป และในพื้นที่ยังเป็นที่ตั้งของโบราณสถาน โบราณวัตถุซึ่งเป็นสมบัติของวัดและของชาติ (บ้านจอมยุทธ์, 2564) ทั้งที่การขึ้นทะเบียนโบราณสถานของวัดเจติยารามยังมีได้ขึ้นทะเบียนไว้อย่างมากมายหลายวัด ซึ่งมีสภาพที่ชำรุดทรุดโทรมและเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา โดยมีพระสงฆ์ภายในวัดได้ให้การปกป้องคุ้มครองและดูแลรักษาตามกำลังความสามารถเท่าที่จะกระทำได้แต่ยังขาดความเข้าใจในการอนุรักษ์อย่างถูกต้องตามหลักการทางสถาปัตยกรรม รวมทั้งอาจจะยังขาดการวางแผนพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของ วัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ว่าได้เป็นผู้มีส่วนร่วมหรือให้ความสำคัญและได้มีความใส่ใจในการดูแลรักษาบูรณะปรับปรุงและช่วยกันพัฒนาให้โบราณสถาน ของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนาการอนุรักษ์โบราณสถาน ของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ให้ดำรงคงอยู่ในสภาพที่ดีที่สุด และให้อนุชนรุ่นหลังได้รับรู้ถึงสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ต่อไป อีกทั้งยังเป็นกรณีศึกษาเพื่อนำข้อมูลจากการศึกษาไปวางแผนพัฒนาด้านโบราณสถาน ของวัดเจติยารามในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่จะศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ที่บ้านเจดีย์หัก หมู่ที่ ๓ ตำบลเจดีย์หัก อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี จำนวนทั้งสิ้น 3,272 คน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประชาชนที่มีอายุ 18 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป อาศัยอยู่ที่บ้านเจดีย์หัก หมู่ที่ 3 ตำบลเจดีย์หัก อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากร โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 357 คน และได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง แบบง่าย (Simple random sampling)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากการสุ่มแบบแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 รูป/คน จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มที่ 1 ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐสังกัด อบต.ตำบลเจดีย์หัก กลุ่มที่ 2 คณะกรรมการ และไวยาวัจกร วัดเจติยาราม กลุ่มที่ 3 นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 3.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อกำหนดกรอบในการสร้างเครื่องมือการวิจัย 2) สร้างเครื่องมือ 3) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ความตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยผ่านการพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม รูปแบบ ตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยมีผลการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.80-1.00 4) นำเครื่องมือการวิจัยไป

ทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) กับผู้ที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย และนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) โดยได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.92 5) นำเครื่องมือไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี จำนวน 3 ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด

3.2 แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อนำไปสู่การสนทนา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีบทบาทกำหนดทิศทางสนทนาร่วมกับผู้สัมภาษณ์เพื่อบรรลุเป้าหมายในการทำความเข้าใจประเด็นคำถามร่วมกัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยข้อมูลจากแบบสอบถามเลือกตอบ (Check List) สถิติวิจัยที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และข้อมูลจากแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า สถิติวิจัยที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

สรุปผลการวิจัย

1. การจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม

ที่	การจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	การดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ	4.21	0.435	มาก
2	การให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุแก่ประชาชน	4.22	0.495	มาก
3	ความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุกับหน่วยงานราชการ	4.11	0.477	มาก
	ภาพรวม	4.18	0.209	มาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสูงสุด ได้แก่ การให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุแก่ประชาชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุกับหน่วยงานราชการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 โดยมีรายละเอียดของแต่ละด้านดังนี้ 1) ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ วัดได้ทำการดูแลรักษาโบราณสถานให้มีสภาพคงอยู่ในสภาพเดิม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 อันดับรองลงมา ได้แก่ มีวัดได้กำจัดขยะและสิ่งปฏิกูลบริเวณแหล่งโบราณสถานหรือที่เก็บรักษาโบราณวัตถุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 และอันดับถัดไป ได้แก่ วัดได้กำจัดวัชพืชในบริเวณแหล่งโบราณสถานหรือที่เก็บรักษาโบราณวัตถุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 ตามลำดับ 2) ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุแก่ประชาชน อยู่ในระดับมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ วัดได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลโบราณสถานและโบราณวัตถุอย่างถูกต้อง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 อันดับรองลงมาได้แก่ วัดได้จัดการอบรมความรู้ให้เห็นคุณค่าความสำคัญของโบราณสถานและโบราณวัตถุแก่ชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 และอันดับถัดไป ได้แก่ วัดได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุในเทศกาลต่างๆ ของชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ตามลำดับ 3) ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุกับหน่วยงานราชการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ วัดได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ในการขุดค้นแหล่งโบราณสถานโบราณวัตถุในชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 อันดับรองลงมาได้แก่ วัดได้มีส่วนร่วมเป็นผู้ออกกฎระเบียบมาตรการในการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุในชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 และอันดับถัดไป ได้แก่ วัดได้เข้าร่วมเป็นกรรมการ หรือเป็นตัวแทนกรรมการตรวจการจ้างบูรณปฏิสังขรณ์และอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุในชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 4 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

3.1 ปัญหา อุปสรรค ต่อการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี มีดังนี้ 1) บุคลากรในชุมชนขาดความเข้าใจความรู้และหลักการอนุรักษ์ดูแลรักษาโบราณสถาน 2) ขาดการป้องกันการพังทลายและการเสื่อมโทรมของโบราณสถาน โบราณวัตถุของวัด 3) ขาดบุคลากรที่เข้า

มาดูแลรักษาทำความสะอาด กำจัดวัชพืชและขยะ 4) ขาดผู้ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์อย่างจริงจัง 5) พระสงฆ์ที่สอนในโรงเรียนไม่ได้ปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นจิตสาธารณะในการอนุรักษ์โบราณสถานให้นักเรียน 6) ประชาชนขาดความรู้และความเข้าใจถึงความสำคัญของโบราณสถาน 7) ขาดความร่วมมือกันกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการป้องกันผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งโบราณสถาน 8) พระสงฆ์และคนในชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานของวัด 9) ทางราชการไม่สนับสนุนงบประมาณที่จำเป็นในการบูรณะ

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี มีดังนี้ 1) ควรจัดให้มีการอบรมด้านการอนุรักษ์แก่พระสงฆ์และคนในชุมชนในพื้นที่ 2) ควรมอบหมายหรือจัดคนดูแลรักษาโบราณสถานโบราณวัตถุ 3) ดำเนินการเผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์ในเทศกาลต่างๆ ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ให้นักเรียนในสถานศึกษา 4) ให้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แก่ประชาชนผ่านทางวิทยุชุมชนและสร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ภายในวัด 5) ร่วมมือกันระหว่างชุมชน ภาครัฐและเอกชนเพื่อร่วมกันป้องกันผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้น 6) ร่วมมือกันจัดทำแผนพัฒนาโบราณสถานเพื่อการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถาน 7) ควรมีการสนับสนุนงบประมาณที่จำเป็นในการบูรณะ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาอภิปรายผลดังนี้

1. การมีการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์กำลังหลักในการดูแลรักษาเสนาสนะของวัด ซึ่งจะต้องมีความรู้ในเรื่องอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุของวัดเป็นอย่างดี ดูแลรักษาโบสถ์วิหาร ลานเจดีย์ ด้วยความระมัดระวังและคำนึงถึงสภาพแวดล้อมของธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการวางระเบียบแบบแผนในการก่อสร้างเสนาสนะของวัดเหมาะสมกับสถานที่ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่นที่มาร่วมกันในเรื่องของการดูแลรักษา ปรับปรุง ซ่อมแซมเสนาสนะให้ใช้ได้ รวมถึงมีกิจกรรมเพื่อประชาชนมีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นที่มีความต้องการจะเข้าวัด เพื่อบำเพ็ญกุศล วัดและชุมชนที่พัฒนาให้ได้ตามเป้าหมาย จะเป็นศูนย์กลางแห่งความรักความสามัคคี เป็นแกนกลางของสังคม ประชาชนในท้องถิ่นจะได้พึ่งพิงอาศัย เป็นแรงจูงใจให้คนประพฤติดี เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม รัฐเข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารงบประมาณ หรือตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุในชุมชนสอดคล้องกับที่พระครูวิชัย ธรรมานุกูล (วันชัย ฉนทสมโม) (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาระบบการบริหารและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน” ผลการวิจัยพบว่า ด้านงานศาสนสมบัติการจักระบบศาสนสมบัติของวัดวัดพระธาตุแช่แห้งนั้น วัดได้มอบให้ ไวยาวัจกรฝ่ายสาธารณูปการเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์เรื่องการเช่าที่ดินเขตที่ดินของวัดอาคารและสถานที่ และศาสนวัตถุและสิ่งใช้สอยต่าง ๆ กำหนดระเบียบของรายละเอียดสัญญาเช่า ค่าเช่า แต่ละประเภทโดยมอบให้ไวยาวัจกรฝ่ายการเงินบัญชีเป็นผู้ดูแลในด้านทรัพย์สินและเงินทองของวัดและมีการรายงานให้เจ้าอาวาส และคณะกรรมการของวัดทราบในการดำเนินงานต่างๆ ต่อไป

1.1 ด้านการดูแลรักษาโบราณสถานอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากโบราณสถาน เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทหนึ่ง ที่อาจบอกความเป็นมาของกลุ่มชน หมู่บ้าน เมือง และประเทศชาติ นับตั้งแต่อดีตกาลต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันได้ เป็นหน้าที่ของชนรุ่นปัจจุบัน ที่จะต้องอนุรักษ์ทรัพยากร

วัฒนธรรมประเพณีไว้ และใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าสอดคล้องกับที่ ฐิติพร สะสม (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมาก ด้านสาธารณูปการ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านสาธารณูปการอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกเรื่อง และสอดคล้องกับที่พระครูบรรพตพัฒนคุณ ธนวฑฒโก (ไขแก้ว) (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอิติสุโขโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า พุทธศาสนิกชนมีความเห็นโดยภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ในปัจจัยทั้ง 6 ด้านที่มีผลต่อการบริหารจัดการวัดต่อสังคม คือ การบริหารจัดการองค์การภายในวัด การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม และการควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม

1.2 ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถานแก่ประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากโบราณสถานย่อมแสดงความเป็นมาของประเทศ เป็นเกียรติ และความภาคภูมิใจของคนในชาติ เป็นสิ่งที่โยงเหตุการณ์ในอดีต และปัจจุบันเข้าด้วยกัน และเป็นสิ่งที่เรานำมากระตุ้นจิตสำนึกของคนในชาติได้ สอดคล้องกับที่ พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม) (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ผลการศึกษารายงานพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูทั้ง 6 ด้าน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ พระมหาถาวร ธิรจิตโต (จิตรกระเนตร) (2556) ได้วิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยพบผลการวิจัยว่า 1) บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในด้านการให้รู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุแก่ประชาชน และในด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุกับหน่วยงานราชการ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุส่วน

1.3 ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถานกับหน่วยงานราชการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก ในปัจจุบันโบราณสถานอยู่ในความคุ้มครองและดูแลของกรมศิลปากรและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการดูแลคุ้มครองทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม บางอย่างถูกเก็บรักษาอย่างดีแต่บางอย่างขาดการดูแลเอาใจใส่ละเลยที่จะใช้กฎหมายมาบังคับเพื่อให้สมบัติของชาติเหล่านั้นยังคงอยู่สอดคล้องกับงานวิจัยของอินฉา ศิริวรรณ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารวัดด้านการปกครอง ผลการวิจัยพบว่า การบริหารวัดต้องมีกลยุทธ์ที่หลากหลาย เพราะเป็นงานที่ต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ชาญฉลาดเนื่องจากเกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายดำเนินการทุกด้าน เพื่อให้การบริหารคณะสงฆ์ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการบริหารวัด และเป็นฐานรองรับกิจการงานของพระศาสนาให้มีความก้าวหน้าสามารถอำนวยความสะดวกเสริมสร้างความผาสุก ความถูกต้อง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม และแสดงความเมตตาช่วยเหลือต่อปวงชนให้ปรากฏชัด ทั้งในทางรูปธรรมและนามธรรมและสอดคล้องกับงานวิจัยของวีระ เปล่งรัศมี (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุดในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ คือ การให้ความร่วมมือต่อหน่วยงานที่มา

ทำการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุ โดยสนับสนุนบุคคล สถานที่ อาหาร ที่พัก รองลงมาได้แก่ การดำเนินการตรวจสอบความเสียหายของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในวัดเป็นประจำ ส่วนบทบาทที่กระทำน้อยที่สุดคือการเข้าร่วมเป็นสมาชิกหรือกรรมการชมรมหรือกลุ่มเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุ

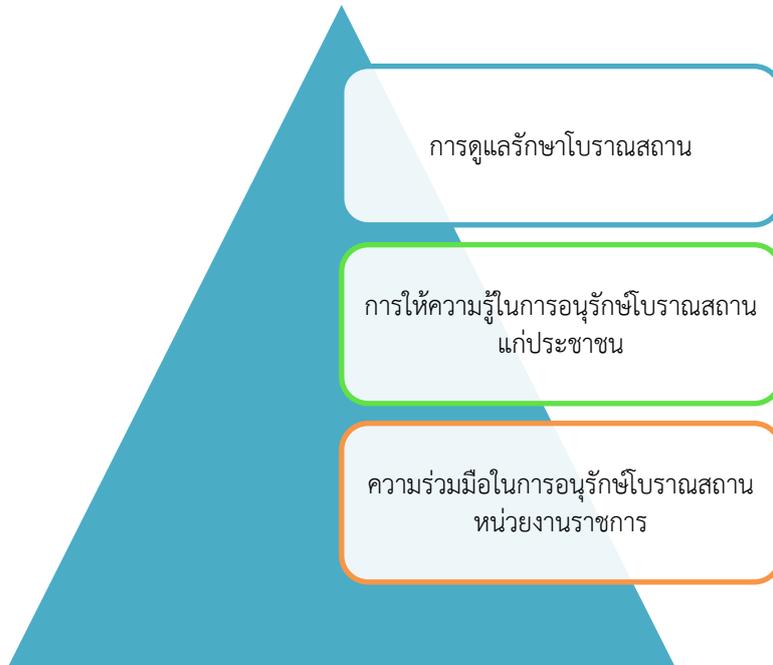
ดังนั้น พระสงฆ์ถือได้ว่าเป็นผู้มีแนวคิดริเริ่มในการอนุรักษ์โบราณ วัตถุสถาน ดังนั้น พระสงฆ์ควรร่วมมือประสานความคิดระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้าน และ โดยประสานความร่วมมือกับกรมศิลปากร สำนักงานวัฒนธรรม และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จัดอบรมถวายความรู้แก่คณะพระสงฆ์ ซึ่งเป็นที่ตั้งเก็บรักษาโบราณสถาน ถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนสืบต่อไป

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัด เจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบผลการวิจัยว่า

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และอาชีพ โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา โดยภาพรวมพบว่า แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์นั้น พระสงฆ์มีความรู้ความสามารถ มีใจรักในโบราณสถาน และต้องได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน และสิ่งสำคัญอีกประการคือพระภิกษุสงฆ์มีความรักความสามัคคี และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถาน ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานให้มีความมั่นคง ยั่งยืนสอดคล้องกับที่ พระบัญชาช่วย จิตจิตโต (ยังสามาร) (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม พระสงฆ์ถือได้ว่าเป็นผู้มีแนวคิดริเริ่มในการอนุรักษ์โบราณวัตถุสถาน ดังนั้น พระสงฆ์ควรร่วมมือประสานความคิดระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้าน และ โดยประสานความร่วมมือกับกรมศิลปากร สำนักงานวัฒนธรรม และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จัดอบรมถวายความรู้แก่คณะพระสงฆ์ตำบลท่าวังตาล ซึ่งเป็นที่ตั้งเก็บรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม ถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนสืบต่อไปและ สอดคล้องกับที่พระครูใบฎีกาศักดิ์ดীনัย สนั่นจิตโต (เนตรพระ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุทางพระพุทธศาสนาของวัดในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุทางพระพุทธศาสนาของวัดในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลพบว่า แตกต่างกัน มีการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุทางพระพุทธศาสนาของวัด ไม่แตกต่างกันบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดและต้องเห็นความสำคัญของการจัดการอนุรักษ์โบราณสถาน มากกว่าคนอื่น คือพระสงฆ์ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ บุรณะส่วนที่ชำรุดทรุดโทรม และเพิ่มเติมส่วนที่หายไป และพระสงฆ์ยังเป็นผู้กระตุ้นปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนหวงแหนสถาปัตยกรรมด้วย

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย คือ แนวทางการพัฒนาการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของ วัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี 3 ประการ ประกอบด้วย 1) การดูแลรักษาโบราณสถาน 2) การให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถานแก่ประชาชน 3) ความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถานหน่วยงานราชการ ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย อธิบายได้ดังนี้ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย คือ ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ดังนี้

1. การดูแลรักษาโบราณสถาน แนวทางการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ได้แก่ พระสงฆ์สามารถบำรุงรักษาเสนาสนะหรือโบราณสถาน โบราณวัตถุในวัด รวมทั้งสิ่งมีค่าอื่นๆ ให้อยู่ในสภาพที่ดี และเมื่อชำรุดก็ซ่อมแซมด้วยวิธีการที่จะให้คงสภาพของโบราณสถานโบราณวัตถุเหล่านั้นไว้ได้อย่างเดิม ร่วมมือกันระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ จัดระเบียบวัดช่วยกันดูแลและรักษาความสะอาดรอบบริเวณโดยรอบ ประชาชนมีความรู้เรื่องอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุของวัดเป็นอย่างดี เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่มาเยือน ปฏิบัติตามข้อกำหนดให้นักเรียนและประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมไปถึงจัดตั้งกองอาสาสมัครชุมชนเฝ้าระวังการโจรกรรมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุร่วมกับพระสงฆ์

2. การให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถานแก่ประชาชน แนวทางการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุแก่ประชาชน ได้แก่ จัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดความเข้าใจและรู้แนวทางการพัฒนาของทางวัดท้องถิ่น ได้รู้ได้เห็นถึงการบำรุงรักษาโบราณสถานของวัดใช้แหล่งเรียนรู้จากธรรมชาติและจากสิ่งต่างๆ ภายในวัด จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้แพร่หลายออกไป อาจอยู่ในรูปแบบของแผ่น

พบ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางด้านสื่อวิทยุ ไปปลิว ป้ายโฆษณา และเสียงตามสายบอกข่าวเพื่อให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมกันสร้างงานสาธารณูปการวัด

3. ความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถานหน่วยงานราชการ แนวทางการจัดการอนุรักษ์ โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุกับหน่วยงานราชการ ได้แก่ การสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้การจัดกิจกรรม ส่งเสริมความรักความสามัคคี เป็นความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน และเป็นพื้นฐานสำคัญของความสำเร็จของการ รักษาศาสนสมบัติของวัดร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน ส่วนของภาครัฐและเอกชนร่วมกันจัดทำงบประมาณเพื่อ จัดตั้งกองทุนเพื่อบำรุงรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ จัดทำแผนพัฒนาโบราณสถานของวัด จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ ชุมชนอย่างมีระบบ ร่วมมือกันพัฒนาแหล่งโบราณสถานอย่างมีระบบในเชิงอนุรักษ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุน พระสงฆ์ให้มีบทบาทในการอนุรักษ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโบราณสถานอยู่ในวัดต่างๆ ควรจัดอบรมถวายความรู้ แก่พระสงฆ์และคนในชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานเพื่อให้พระสงฆ์และคนในชุมชนมีความรู้ในการ ดูแลรักษาโบราณสถานให้คงอยู่ในสภาพที่ดี

1.2 คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีควรสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์โบราณสถาน โดยการร่วมมือกัน ระหว่างวัดที่มีโบราณสถาน รวมถึงการร่วมมือกันระหว่างคณะสงฆ์กับภาคประชาชนด้วยและจัดทำสื่อ สิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการโบราณสถานออกเผยแผ่ความรู้ด้านการอนุรักษ์สู่พุทธศาสนิกชนให้มากขึ้น

1.3 หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน ควรจัดทำงบประมาณมาทำ การบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานของวัดให้มากขึ้น เร่งรัดติดตามการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการที่ เกี่ยวข้องกับการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานของวัดให้มีการดำเนินงานอย่างรวดเร็ว

1.4 หน่วยงานราชการควรมีมาตรการป้องกันและกำหนดบทลงโทษเพื่อลดปัญหาการยกยอก หรือทุจริตในช่วงเวลาที่มีการสำรวจจุดค้นโบราณวัตถุของวัด มีการจัดตั้งกองอาสาสมัครชุมชนเพื่อเฝ้าระวัง การโจรกรรมโบราณวัตถุที่มีความสำคัญและมีมูลค่าสูงออกไปจำหน่ายในตลาดมืด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาถึงสภาพและปัญหาในการอนุรักษ์โบราณสถาน ในอำเภออื่นๆ ในจังหวัดราชบุรี เพื่อเปรียบเทียบถึงปัญหาที่แท้จริงในการอนุรักษ์โบราณสถาน

2.2 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ในเขตพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เพื่อที่จะได้ทราบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์โบราณสถานทาง พระพุทธศาสนาของวัดในเขตอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับการผลิตสื่อและการประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของวัด เจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เพื่อนำผลการผลวิจัยไปเผยแผ่สู่ประชาชนให้รักและหวงแหนใน โบราณสถานของวัดเจติยารามให้มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชุมชนคนคุณธรรม. (2565). **ประวัติวัดเจติยาราม**. แหล่งที่มา <http://moral.m-culture.go.th>. สืบค้นเมื่อ 5 พ.ย. 2565.
- ฐิติพร สะสม. (2558). **ศึกษาระบบการบริหารและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บ้านจอมยุทธ. (2564). **สถานที่สำคัญ แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรี**. แหล่งที่มา <http://www.baanjomyut.com>. สืบค้นเมื่อ 14 ก.ย. 2564.
- พระครูบรรพตพัฒนคุณ ธนวฑฒโก (ไต่แก้ว). (2558). **ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุโขทัย อำเภอดำรงวิทยาราม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูใบฎีกาศักดิ์น้อย สนต์จิตโต (เนตรพระ). (2563). **การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุทางพระพุทธศาสนาของวัดในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวิชัย ธรรมานุกูล (วันชัย นนทธมโม). (2557). **ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์วัดสระสี่เหลี่ยม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระบุญช่วย ฐิตจิตโต (ยังสามารถ). (2560). **บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาถาวร ธีรจิตโต (จิตรกระเนตร). (2556). **บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุและศิลปวัตถุในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาเสถียร ถาวรธมโม (เกษชาชาติ). (2555). **การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสงฆ์ฆราวาสในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม). (2559). **การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วีระวุฒิ โอตระกูล. (2550). **มานุรักษ์กันเกิด ฉบับ 200 ปีกรุงรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- วีระ เปล่งรัสมิ์. (2560). **บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดเชียงราย**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อินตา ศิริวรรณ. (2558). **การบริหารวัดด้านการปกครอง**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.